

Többet kell tennünk gyermekeink történelmi tudatáért

Az eddigi hozzászólók tulajdonképpen a számlát nyújtották be: mi az amit várunk a tudomány területéről, a szervezéstől, a Honismereti mozgalomtól, mi az amiből majd profitálni tudunk. En a pedagógiai főiskoláktól azt vártam volna, hogy a másik oldal: vizsgálják, amikor nem a számlát nyújtjuk be, hanem azt nézzük, hogy mit adunk mi ezzel a mozgalommal magunknak, gyerekeinknek. Gyerekeinknek, mert magának is van három gyermekem és tudom, hogy valóban nem ők felelnek azért, hogy nem alakult ki bennük a történelmi tudat. Valóban nem alakult ki. Ezért pedig valakinek felelnie kell. Mégpedig nekünk, önmagunknak, mert hiszen mi neveljük őket. Ez a mozgalom, azt hiszem, mindezt nem pótolhatja, de sokat segíthet.

Kiviszem az ásatásra a gyerekeket. Kiviszem, mert ha megkérdem tőlük, hogy a középkorban mi történik a magyar jobbággal, akkor kapásból mondják: elnyomrodott, aztán újból elnyomrodott és aztán megint elnyomrodott; a végén annyira elnyomrodott, hogy az már nyomorúság, csak éppen azt nem érti, hogy mit jelentett ez a folyamat. De ha a saját két kezével feltáratom vele a középkori faluból azt az egyetlen házat vagy ötöt, akkor valóban saját tenyerén tanulta meg és érezte meg, mi volt az a nyomorúság, amiben élt az a jobbág.

Történelmi tudatot formálunk? Igen, azt! Sajnos az az igazság, hogy nekünk kell történelmi tudatot formálnunk, mert mindig csak falakba ütközünk.

Az ötödikes tankönyvekben még ma is úgy tanulják a gyerekeink, hogy honfoglaló elődeink itt tanultak meg a földművelést. Engedelmet kérek, de ez már legalább tíz esztendeje túlhaladott.

Szeretném, ha mindenki eljönne a Tolna megyei úttörőtáborba és az úttörőházba, ahol az Országos Módszertani Honismereti Központ működik, és megnézné, hogy mit csinálnak ott. Most fejeztünk be egy úttörőtábort, ahol nem az volt a fontos, hogy mit gyűjtött a gyerek, hanem, hogy ez a gyerek rácsodálkozott valami szépre, ami a miénk, a mi kultúránk, és senki másé nem lehet. Ennek a mozgalomnak is az lenne a lényege, hogy rácsodálkoztassuk fiataljainkat, hogy a mi kultúránk szép és jó, nem több mint bárki másé, de a miénk. Becsüljük meg és vigyük tovább! Amikor arról beszélünk, hogy a történelmi tudat formálása, meg arról beszélünk, hogy nem volt érettségi, eltörölték-visszahozták, engedelmet kérek, de megkérdem, hogy az itt ülő tanár-emberek végigolvasták-e az idén az érettségi tételeket? En végigolvastam! Az első magyar tétel Géza és István kora Európában, a második magyar tétel a Rákócziak kora. Közben semmi nem volt? Az igaz, hogy volt még egy történelmi tétel a török korral kapcsolatban, de azt éppen kilehetett hagyni, mert 22 központi tétel van, ebből minden évben kettőt kihagynak. Vajon, hogy tudjuk így formálni a történelmi tudatunkat. És most már kimondom, amit ki kellett mondanom: a mozgalomnak nem csak gyűjteni, hanem nevelni is kell, mert a gyerekeinkről van szó, a következő nemzedékről. Tolna megyében a múzeumban működik egy központi szakkör. Minden középiskolából, gimnáziumból, szakmunkástanuló-intézetből, bármely területről összejön 47 gyerek minden hónap utolsó keddjén, és az egész napot ott töltik a múzeumban. Előadásokat hallgatnak, kutatnak, beszámolnak. Nem akarunk múzeológusokat nevelni, hanem olyan embereket akarunk, akik ismerik, szeretik és becsülik saját népünk történelmét és kultúráját, és tudják, hogy hová tartoznak.

Mándics Mihály:

A nemzetiségi hagyományok ápolásában ma már helye van a honismereti munkának

A honismereti mozgalom „születésnapján” Apáczai Csere János szavai jutottak eszembe: a fűben nem az látszik, hogy nő, hanem az, hogy megnőtt. Gondolom, ez jellemző a mi honismereti mozgalmunkra is. A vetéstől a betakarításig sok és szak-

szertü ápolásra van szükség, és ha ezt jól tesszük, a megérdemelt munka gyümölcse is beérik. Természetesen ezt a munkát csak szívből és önkéntesen lehet vállalni.

A fényes szelek nemzedékéből ismert Sipos Gyula költő azt mondta, hogy aki egy tájat, várost, vagy akár egy utcát nem érez a szívéhez közelinek, annak a hazaszere-tete csak általános szólam, gyökér nélküli. És idézek még egy kis bekezdést, amit a Köznevelés májusi számában olvastam a pécsváradi honismereti tevékenységről és nagyon megtetszett, hogy miként segíti a Baranya megyei Tanács művelődésügyi osztálya a megyében a honismereti szakkört vezető pedagógusokat. Ők Sipos szerint szeretik szűkebb hazájukat, ahogy ezt cikkében Hegedüs Magdolna megfogalmazta: „Ha lenne ennek a munkának kipróbált receptje, valahogy így kezdődne: gyűjts össze egy lelkes, érdeklődő gyermekcsapatot, vagy ificsapatot, adj hozzá egy fáradhatatlan, erejét, szabadidejét, vasárnapjait sem kímélő pedagógust.” A tárgyi feltételek hiányát meg sem említi a cikk, itt enélkül is szépek az eredmények. Arra gondoltam, hogy néhol nem az hiányzik, amire azt mondjuk, hogy nincs, hanem ott a fejekben hiányzik az, amire azt mondják, hogy van.

Hazánkban az elmúlt hónapokban több olyan fontos esemény zajlott le, amely számvetésre készítetett, arra ösztönzött, hogy felmérjük a megtett utat, összegezzük a tapasztalatokat, megjelöljük a közeli és a távolabbi feladatokat. Egykor az uralkodó osztályok nacionalizmusa, más népekkel szemben tanúsított gyűlölködése befolyásolta a gondolkodást. Annál nagyobb eredmény, állapította meg a Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusának beszámolója, hogy hazánkban az elmúlt évtizedekben milli-ók vezérlő eszméje lett a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus. Új értérendek teremtődtek a nemzetiségi lakosság és a többségi nemzet viszonyában ennek az érzékeny társadalmi, politikai kérdésnek a kezelésében. Ahogy Kádár János elvtárs éppen Vas megyei látogatásakor fogalmazott, a világ a népek kórusából áll, s ebben a kórusban mindenki a maga nyelven szóljon és énekeljen, mégpedig úgy, hogy lehetőleg a szocializmus, a nemzeti függetlenség, a béke dallamait szólaltassa meg. Ennek a szemléletnek hatására bátorítottak a jogokkal való élésre és a felté-telek jobb megteremtésével újabb igényeket is ébresztettek. Ez erősítette a nemzetiségi lakosságban azt a tudatot, hogy kegyelviségével, kultúrájának szocialista tartalmú fejlesztésével gazdagítja a társadalmi értékeket. A nyelvbene benne van az illető közösség múltja és jelene, művészete, néprajza, története. *Kosztolányi* vallotta anya-nyelvünkről: hogy benne van a múltam, a jelenem és a jövőm, benne van a ha-lálom is és benne van a sorsom. Az anyanyelv hetének a programjába már nem ötlet-szerűen kerül bele a nemzetiségi nyelv, hanem érvényesítve az internacionalizmus elveit. Bátran elmondhatjuk, hogy hazánkban megszűntek a feszültségek a magyar és a nemzetiségi lakosság között. Maradéktalanul megvalósulnak alkotmányunk alap-elvei, amelyek minden nemzetiségnek biztosítják az egyenjogúságot, az anyanyelv használatát, az anyanyelven való oktatást, saját kulturális értékeik megőrzését és ápo-lását. E politika gyakorlati érvényesítésében jelentős szerep jutott és jut a magyar-oroszai nemzetiségi szövetségeknek is. Utunk jól példázza azt a fejlődést, amit a lenini nemzetiségi politika kibontakoztatása, megvalósítása során megtettünk. A nemzetiségi hagyományok ápolásának, korszerűsítésének ma már helye és hagyománya van a hon-ismereti munkában.

A honismereti munka fontosságát nemzetiségi területen nem szükséges hangsú-lyozni. A nemzetiségi szövetségek keretei között jól működő honismereti szekciók és bizottságok vannak, noha célkitűzéseik valóráváltásában vannak még kívánmválók. A délszláv, a német, a szlovák, a román nemzetiségek honismereti tevékenysége egyre élénkebb és változatosabb. A Honismeret című folyóiratban is olvashatunk róluk. Az országban sok helyen működnek nemzetiségi honismereti szakkörök, folyik az anyanyelvű krónikairás. A Délszláv Szövetség krónikája is több nyelven íródik. Elké-szült a Délszláv Szövetség sajtóbibliográfiája, a délszlávok népviseletéről színes dia-sorozat készült, a Budapesten megalakult délszláv klubban tudatos honismereti tevé-kenység folyik. A nemzetiségi kongresszusokon — amelyek fontos és közérdeklődésre számot tartó belpolitikai eseménnyé növekedtek, sőt az ország határán túl is érezhető az érdeklődés — a nemzetiségi lakosság küldöttei tárgyaltak a honismereti munkáról is. A fájházak, a nyelv-művelő klubok is segítik a helyi kultúrtörténeti értékek meg-mentését. Tudományos szintű néprajzi és történeti kiadványaikról elismerően véle-kednek már külföldön is. A mozgalom aktivistái az elmúlt időszakban szinte minden országos és helyi néprajzi és nyelvjárási, valamint helyismereti pályázaton eredménye-sen vettek részt. Az országos pályázatokon általában külön nemzetiségi kategóriát is hirdetnek. A szövetségek külön-külön szervezett évenkénti honismereti gyűjtőtáborai

már kézzelfogható eredményeket mutatnak fel. Hagyományyá kezd válni a békéscsaba-i nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia is. A szegedi József Attila Tudományegyetem új és legújabbkori történeti tanszékén folyik a vegyes lakosságú közösségek monografikus feldolgozása.

Egyre több azon nemzetiségiéeknek is a száma, akiket érdekel történelmünk és szívesen hallanak, olvasnak róla. De egyre több azoknak a nem nemzetiségiéeknek a száma is, akiket érdekel a nemzetiségek élete, története. A hazánkban élő nemzeti-ségi lakosság körében sajátos nemzeti tudat alakult ki. Ennek egyik legfőbb jellemzője, hogy a szülőföldhöz, a szocializmust építő Magyarországhoz ugyanolyan erősen ragaszkodnak, mint nyeivükhöz, hagyományaikhoz. Ugyanakkor a nemzeti-ségi szövetségeknek a környező nemzetekkel is jók a kapcsolatai. A hazai nemzetiségek összekötő kapocsként fontos szerepet töltenek be a szocialista országok közötti baráti kapcsolatok elmélyítésében. Az elmúlt, mintegy két évtizedes időszak helyes politikai törekvésének eredménye az, hogy ma az országot szeretett hazájuknak tekintik, a szlovák, a román, a német, a szlovén, a szerb és a horvát nyelveket beszélő nemzetiségek.

Dr. Gosztonyi János:

Szélesíteni kell a honismereti körök tevékenységét

A mozgalom húszéves tevékenysége, egyszerű eredményei alapján célul tűzhetnénk magunk elé, hogy azokon a területeken is legyünk aktívabbak, ahol eddig nem tudtunk eredményeket elérni. Konkrét próbákat tenni, s a példákat szűkebb pártiámból veszem, ahol hosszabb ideje országgyűlési képviselő vagyok.

Több szó esett itt arról, elvesznek a községneveink. Ne hagyjuk ezt! A népfrontbizottságok időről időre gyűjtsék össze a honismereti körök által felszínre hozott ilyen típusú jelenségeket és javasolják a megfelelő tanácsuléseken, egyebütt: változtassuk meg az utcaneveket, hogy legalább azok őrizzék meg a valamikori falvak emlékét. Ne hagyjuk magukra honismereti köreinket, honismereti aktivistáinkat a ilyen kérdésekben.

Más példát mondok: műemlékvédelem. Régi szívügyem és mindig szomorúság tölti el, ha műemlékeink pusztulnak. Nem fejtünk ki elég közvéleményformálást, nem fejtünk ki elég nevelő munkát annak érdekében, hogy ne hagyják pusztulni a műemlékeket. Képviselői körzetemben van egy Árpád-kori klostrom rom. A régi rendszerben kormenetelet vezeték oda, rendben tartották, most pedig gyom veszi körül, a cigányok odakötik be a lovaikat. Nem a pártbizottság, talán még nem is a tanács feladata, hogy ne így legyen, bár a tanácsnak már van köze hozzá. Ha aktívabbak lennénk, ha nemcsak a honismereti körök, hanem a Hazafias Népfront egész ereje lépne fel annak érdekében, hogy ne így legyen, akkor az ifjúság sokat emlegetett csoportjait rá tudnánk bírni, hogy tartsák rendben legalább a rom környékét.

Készülnek a falusi krónikák, s felmerül, hogy mit csináljunk velük? Javasolni kellene, hogy az arra alkalmas falusi krónikákat kötelezően tanítsák a községek, illetve a városok általános iskoláiban. Ha a megyei népfrontbizottságaink kezdeményeznék ezt a megyei végrehajtó bizottságnál, néhány helyen biztosan megfogadnák.

Azt mondják, hogy nagyok a mulasztásaink ifjúságunk történelmi tudatával kapcsolatban. Elismerem, hogy problémáink vannak a középkor vagy az újkor értékelésében, de attól félek, nagyobb hibák vannak a mi 35 évünk értékelésében. Én a régi iskolákba jártam. Nem azon múltot, hogy kötelező volt-e a történelmi érettségi, vagy hogy milyenek voltak a történelemlkönyvek, hanem azon, hogy milyen volt a pedagógus. Milyen hittel, milyen tüzzel adta át azt, amiről szó volt! Majd arról volt szó, hogy a család ugyanazt mondta-e amit az iskola? Majd a templom, s az egész közeg mindaz, ami a társadalmat jelentette. Én nem tekintem olyan nagy győzelemnek, hogy visszaállítottuk a kötelező történelmi érettségit.

Nagy szomorúsággal nézem a nyugdíjasok jelentős részét. Az az érzésem, hogy nem jól bánnak velük. Ez is központi téma, de nemcsak központi téma. Levelet kaptam egy gépállomás-igazgatótól, segítsem arra, hogy visszamenjen Pestre. Munkáskáder volt, most nyugdíjas, két hélig feleségével lázasan feküdt, a kutya sem nyitotta rájuk az ajtó. Tulajdonképpen emléktáblát kellene tenni mindenhova, ahol gépállc-